

Framtidig forvaltning av den kommunale Austråtteiendommen – avtale mellom Ørland kommune og Ørland kultursenter

Bakgrunn

I 1935 kjøpte Ørland kommune det som var igjen av Austrått herregård unntatt hovedbygningen som ble kjøpt av staten i 1919. Bakgrunnen for kjøpet var at denne gården var en så betydelig historisk eiendom i Ørland at kommunen burde sikre seg den av strategiske hensyn. Lenge var det planer om å etablere landbruksskole her og kommunen solgte med bakgrunn i det gården til Sør-Trøndelag fylkeskommune i 1947, men kjøpte den tilbake igjen i 1985 da disse planene ble skrinlagt.

Det har lenge vært vanskelig å få med seg storsamfunnet på å løfte opp verdiene i dette landskapet til et nasjonalt nivå. Yrjar Heimbygdslag har på dugnad i over 30 år bygd opp en stor lokalhistorisk samling med verksteder, arkivrom og magasiner for både møbler, landbruksmaskiner og mindre gjenstander på Austrått gård. Utover dette har private aktører leid forskjellige deler av Austråtteiendommen for jordbruk, utleie, event- festival- og messevirksomhet, skole, kafé og kulturaktiviteter.

Ørland kultursenters arbeid med Austråttlandskapet

Ørland kultursenter har siden 2011 arbeidet med et prosjekt for å løfte Austråttområdet til sitt fulle potensial. Vi har fram til nå konsentrert vår tilretteleggingsinnsats til de ytre delene av landskapet og ved å bygge opp publikumsinfrastruktur. I 2017 ble Rusasetvatnet ferdigstilt og siden 2015 har det blitt bygget nesten en mil nye turveier gjennom herregårdslandskapet. Mens vi har gjort dette har vi arbeidet kontinuerlig sammen med nasjonale kunnskapsinstitusjoner for å gjøre undersøkelser i nærområdet rundt selve herregården. Dette for å skape et så godt faktagrunnlag som mulig for å kunne lage en restaureringsplan for omgivelsene rundt borgen.

I 2017 mottok vi 1 000 000 fra fylkeskommunen til et forprosjekt som bl.a skal lage en utviklingsplan for Austråttområdet. Dette både hva angår museal utvikling og for pleien og utviklingen av landskapet rundt. Målet med dette arbeidet er å legge grunnlaget for et statlig finansiert løft for hele området. Det å arbeide fram en slik løsning vil ikke bli lett, men vi har aldri kommet så nært et gjennombrudd før dette. Fylkeskommunen signaliserte i 2017 at Ørland nå skal bli et nytt satsningsområde for reiselivsutvikling for fylket på samme måte som Røros har vært de siste tiårene. Vi har nå fått en utstrakt hånd, spørsmålet er om vi klarer å ta den og med det nå våre mål.

Kommunalt eide bygninger på Austrått:

Målet med det prosjektet Ørland kultursenter har fått støtte til er å utvikle en modell for en utviklings og skjøtselsenheter for de mest verdifulle kulturarvs- og naturområdene i vår region. Et tyngdepunkt for denne virksomheten skal være Austråttområdet hvor mesteparten av innsatsen skal legges ned. Det er ikke et mål å gå til staten med et ønske om et nybygg hvor historien og naturverdiene vi skal utvikle skal formidles. Målet er å utvikle kulturarven og naturverdiene der de er, samt fylle den offentlig eide bygningsmassen på Austrått med mer innhold. Det er derfor avgjørende at man ikke selger unna verken Austrått gård eller Heimevernsbrakka da en slik utviklingsenhet vil ha behov for lokaler for sitt arbeid. Det er bedre å fortsette å fylle disse bygningene med innhold knyttet til en slik drift, samt den

driften som allerede er der, enn å selge fra seg denne muligheten også begynne å lete etter lokaler dersom vi får gjennomslag for vår utviklingstanke. Austrått gård er dessuten allerede delvis fylt av Ørlands lokalhistoriske samling og aktiviteten til Yrjar Heimbygdslag. Det vil være svært uheldig om de ikke lenger har forutsigbarhet for sin drift ved å miste sine lokaler på gården.

Med den kommunale Austråtteiendommen menes følgende gårds og bruksnummer:

82.1: Dette arealet består av tunet på Austrått gård, det som er igjen av herregårdens innmark, utmarksarealene rundt Jektvikan og den kommunale badestranda, haugene mellom Austrått og Fitjan og skogen Austråttlunden. Dette området inneholder, sammen med den statlig eide parken rundt borgen, de viktigste arkeologiske sporene av både 1000 år med bygningshistorie på Austrått samt store deler av det nesten forsvunne hageanlegget fra 1500- og 1600-tallet. Her ligger de viktigste ressursene for en videreutvikling av nærområdet rundt herregården og hagens framtidige utvikling.

82.1.1: Dette arealet er en opparbeidet campingplass hvor eieren fester grunnen av kommunen. Campingplassen har vært gjennom en større oppgradering de siste årene. Kommunen bør opprettholde sitt eierskap til grunnen for å sikre kontroll over området ved eierskifte samt å ha muligheten til å skjøtte og oppgradere arkeologiske områder og det av landskapet som ligger innenfor dette arealet. Det er en forutsetning av dette skal skje i samsvar med eier av campingplassen og ikke være til hinder for deres drift.

82.1.2: Dette arealet er for det meste opparbeidet som Austrått golfbane, men området inneholder en rekke spor etter måten Austråttlunden ble brukt som jaktpark, samt det som er igjen av tufter etter den tyske fangeleiren i området. Det er viktig å opprettholde eierskapet til dette arealet så man kan skjøtte og forsterke de historiske landskapselementene innenfor området i sammenheng med resten samt rydde og formidle det av arkeologiske monumenter og spor som finnes innenfor området. Det er en forutsetning av dette skal skje i samsvar med golfklubben og ikke være til hinder for deres drift.

82.422: Heimevernsbrakka/Kulturbruket: Denne bygningen ble reist av de tyske okkupantene som offisers og kjøkkenbrakke. Det er i dag det siste store sivile byggverket som står igjen på Ørland etter krigen og er slik sett et svært viktig krigshistorisk kulturminne. Dette spesielt fordi bygninger er mer eller mindre intakt både ute og inne. En restaurering av dette bygget bør derfor skje med det mål i sikte å ivareta bygningens særpreg. Bygningen huser i dag golfklubbens lokaler samt utleie til kafé og bolig. Bygningen bør beholdes i kommunal eie da den er en integrert del av det krigshistoriske landskapet på Austrått. Utover golfklubben er Fosen Krigshistoriske samlinger på jakt etter bedre lokaler både til kontorer og utstillingsvirksomhet. Bruken av bygningen bør også sees i sammenheng med en mulig framtidig drifts- og utviklingsenhet for Austråtteiendommen.

82.422.1: Dette arealet dekker deler av golfbanen, golfklubbens brakke samt en av atkomstene til Austråttlunden.

Mandat til å arbeide fram en ny utvikling for Austråttområdet

Dersom Ørland kultursenter skal klare å arbeide fram en løsning med betydelige statlige investeringer til både utvikling og videre drift av Austråttlandskapet er det viktig å få et klart mandat fra Ørlands folkevalgte til dette. De som skal lede prosjektet må få et definert ansvar hvor de har forutsigbarhet for at ikke deler av eller hele Austrått-eiendommen selges til andre aktører mens prosjektgruppen prøver å arbeide fram et større løft. Prosjektgruppen må også få mandat til å planlegge tiltak i området med visshet om at de blir realisert dersom staten ønsker å finansiere det.

Driften av Austråttborgen

Det er et mål for prosjektet å bygge opp en organisasjon som kan drive både borgen og landskapet rundt som et opplevelsesområde for innbyggere og publikum. En av de største forhandlingskort vi har for å kunne fremme et slikt krav er nettopp eierskapet til landskapet og de øvrige bygningene og ideen om at dette kan utvikles og drives helhetlig.

Vi ber derfor først og fremst om at Ørland kommune avstår fra å selge ut deler av eiendommen fram til dette arbeidet er sluttført.

Vi ber også om mandat til å forhandle med statlige myndigheter om en utvikling av den kommunale Austråtteiendommen. Vi kan vanskelig reise midler til for eksempel restaurering av hager, alléer og damanlegg dersom det er uklart om kommunen ønsker at vi skal oppgradere landskapet på denne måten.

Samtidig ber vi om et prinsippvedtak om at ansvaret for den videre forvaltningen av Austråtteiendommen skal overføres til Ørland kultursenter dersom man lykkes med å reise statlig finansiering til en utviklings- og driftsorganisasjon for landskapet.

En forutsetning er naturligvis at inngåtte leieavtaler mellom kommunen og aktører i området skal overholdes og at erstatningsavtaler skal framforhandles dersom de planlagte tiltakene endrer bruken av delområder.

Prosjektperioden sikter seg inn mot statsbudsjettet i 2020. Avtaleperioden løper derfor fram til juni 2020 hvor avtalen enten reforhandles eller opphører.